

Sensory ciśnienia i nacisku

Cel ćwiczenia

Poznanie typowych układów pracy i parametrów przemysłowych sensorów ciśnienia o wyjściu prądowym 4 - 20mA. Wyznaczenie i analiza charakterystyk przetwarzania i obciążenia badanych przetworników. Analiza ograniczeń wynikających z maksymalnej rezystancji obciążenia oraz czasu przetwarzania przetworników, w potencjalnych zastosowaniach. Wyznaczenie charakterystyki przetwarzania sensorów nacisku bazujących na foliach FSR.

1. Wstęp

Ciśnienie jest wielkością skalarną którą można zdefiniować jako granicę stosunku siły normalnej do powierzchni do pola tej powierzchni dążącej do zera. Ciśnienie jest wywierane na ciała stałe i płyny w kierunku prostopadłym do ich powierzchni.

$$P = \lim_{S \rightarrow 0} \frac{F_n}{S}$$

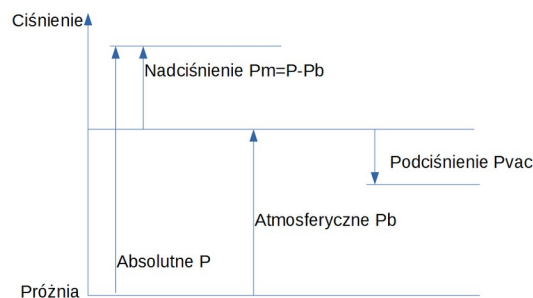
F_n składowa siły prostopadła do powierzchni

S pole powierzchni

Gdy siła F_n ma równomierny rozkład na powierzchni wówczas ciśnienie można zapisać wzorem:

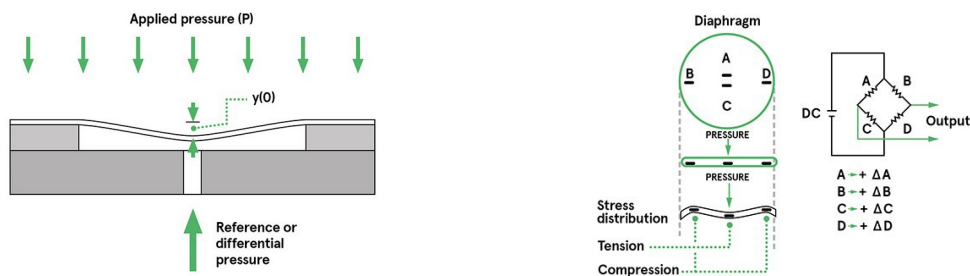
$$P = \frac{F_n}{S} [Pa]$$

Wartość mierzonego ciśnienia zależy od przyjętego poziomu odniesienia. Ciśnienie zmierzone względem próżni jest nazywane ciśnieniem absolutnym lub bezwzględnym i najczęściej bywa oznaczane literą P. Ciśnienie manometryczne P_m - jest to różnica ciśnienia absolutnego i ciśnienia otoczenia, którym najczęściej jest ciśnienie atmosferyczne, wskazywane przez barometr. Ciśnienie manometryczne może przyjmować wartości większe od zera i wówczas mówi się o nadciśnieniu lub wartości mniejsze od zera i wówczas mówi się o podciśnieniu P_{vac} . Ciśnienie wywierane przez słup powietrza atmosferycznego nosi nazwę ciśnienia barometrycznego (atmosferycznego) i oznaczane jest przez P_b

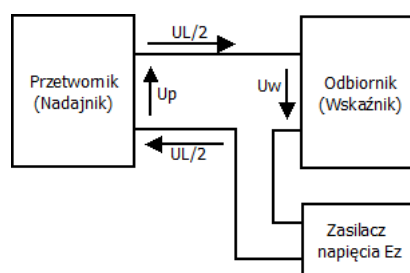
Rys. 1. Nazewnictwo ciśnienia w zależności od przyjętego punktu odniesienia

W ćwiczeniu wykorzystywane są przemysłowe przetworniki ciśnienia o wyjściu prądowy 4-20mA. Są to typowe przetworniki złożone. W ich budowie możemy wyróżnić elastyczną membranę przetwarzającą ciśnienia na zmianę wymiarów. Na membranie zainstalowane są tensometry pizorezystancyjne przetwarzające zmianę wymiarów na zmianę rezystancji. Tensometry pracują w mostku którego napięciowy sygnał wyjściowy jest proporcjonalny do zmian rezystancji a tym samym do zmian ciśnienia. Napięcie to jest podawane na układ przetwornika U/I . Sygnał prądowy podany jest na wejście układu ze stopniem wyjściowy z regulowanym źródłem prądowym dopasowanym do linii 4-20 mA, który ustala prąd płynący w pętli w zależności od wartości wymuszenia. Struktura głowicy sensora ciśnienia przedstawiona jest na rysunku 1

Rys. 1. Głowica membranowego sensora ciśnienia

Sensory użyte w ćwiczeniu pracują w układzie pętli prądowej 2 przewodowej oznacza to że elementy toru pomiarowego połączone są szeregowo. Natomiast prąd potrzebny do zasilania sensorów nie może być większy niż 4mA. W takim połączeniu należy pamiętać o bilansie napięć.

Rys. 2. Rozkład napięć w 2 przewodowej pętli prądowej

Mianowicie, pętla prądowa pracuje właściwie gdy bilans napięć w pętli ($U_p + U_w + U_L$) jest poniżej napięcia zasilania E_z , czyli gdy spełniona jest następująca nierówność:

$$U_p + U_w + U_L \leq E_z$$

Przykładowo $12[V] + 5[V] + R_L[\Omega] \cdot 0,02[A] \leq E_z$. Na tej podstawie można wyznaczyć dopuszczalną rezystancję linii R_L lub minimalną wartość napięcia zasilającego.

2. Przebieg ćwiczenia

Zadaniem studentów jest samodzielne zestawienie układów pomiarowych oraz wykonanie pomiarów i zebranie charakterystyk zgodnie z programem ćwiczenia, jak również opracowanie sprawozdania końcowego z przygotowaniem odpowiedzi na pytania postawione w poniższej instrukcji.

Uwaga: Po zestawieniu układu pomiarowego, przed przystąpieniem do dalszej pracy konieczne jest sprawdzenie i akceptacja układu pomiarowego przez prowadzącego zajęcia laboratoryjne.

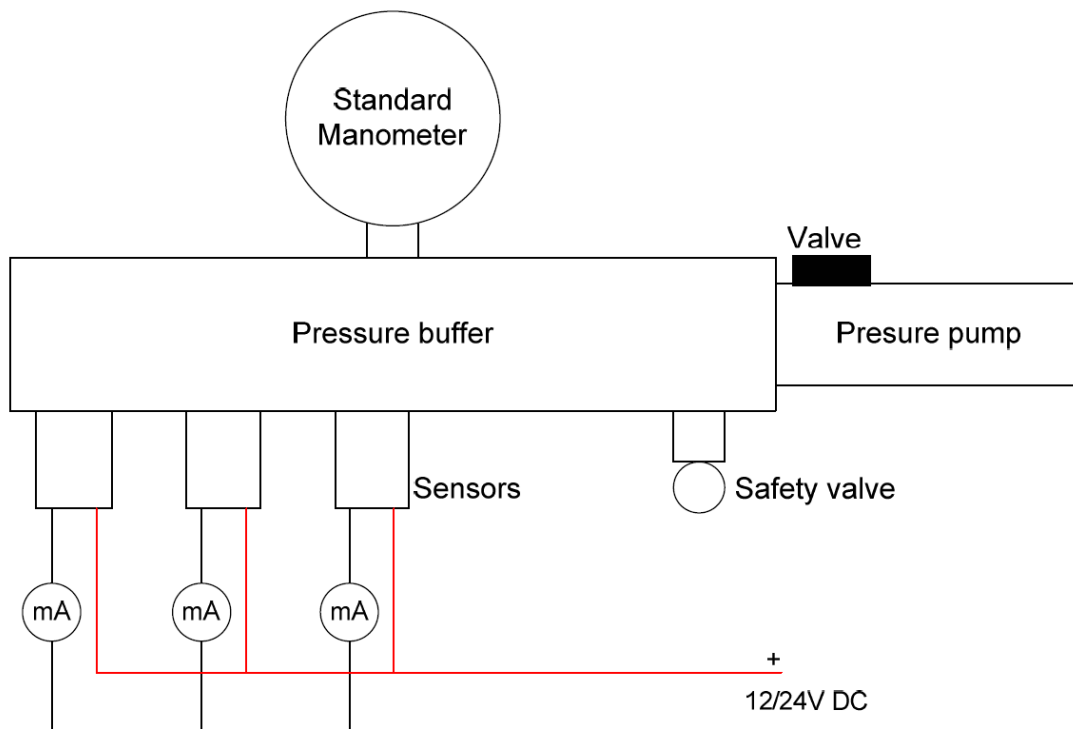
W przypadku zastania połączonego układu pomiarowego koniecznym jest sprawdzenie poprawności połączeń oraz wartości początkowych obciążeń oraz napięć zasilających w obwodzie pomiarowym.

2.1 Stanowisko pracy

Do realizacji ćwiczenia przeznaczone jest stanowisko wyposażone w:

- Cyfrowy ciśnieniomierz wzorcowy ciśnienia absolutnego Keller Leo2
- Przetwornik ciśnienia Keller PY21
- Przetwornik ciśnienia Wika A10
- Przetworniki ciśnienia Kaeser 7.07
- Multimetr laboratoryjny Sanwa – 3 szt.
- Oscyloskop
- Rezystor dekadowy
- Układ zasilania 12/24V DC
- Komputer PC z oprogramowaniem pozwalającym na przedstawienie wyników pomiarów w sposób graficzny oraz wspomagającym wykonanie sprawozdania końcowego.
- Instrukcja wykonania ćwiczenia

Badane w ćwiczeniu sensory ciśnienia są typowymi przetwornikami przemysłowymi pracującymi z dwuprzewodową pętlą prądową 4-20mA. Oznacza to, że zarówno wyjściowy sygnał pomiarowy (natężenie prądu proporcjonalne do mierzonego ciśnienia), jak i zasilanie sensora odbywa się tymi samymi przewodami. Przetworniki pracują w układzie przedstawionym na rysunku 1. W układzie występują dwa bufory ciśnienia połączone ze sobą. Jeśli pomiary będą stabilne bufor o większej pojemności można odłączyć zaworem. Oprogramowanie wspomagające ćwiczenia ma postać arkusza kalkulacyjnego

Rys. 1 Układ pomiarowy do badania przetworników ciśnienia

2.2 Wyznaczenie charakterystyki przetwarzania $I_{wy}=f(P)$

Charakterystyka przetwarzania będzie wyznaczana w cyklu zwiększania ciśnienia w układzie pomiarowym (w górę) oraz w cyklu zmniejszania ciśnienia (w dół) w celu sprawdzenia błędu histerezy przetworników.

W celu wyznaczenia charakterystyki przetwarzania w górę należy:

- Włączyć manometr cyfrowy – wyrównać ciśnienie atmosferycznego buforze do atmosferycznego za pomocą odciągnięcia zaworu bezpieczeństwa
- Podłączy sensory zgodnie z rysunkiem 1
- Ustawić pompę ręczną w tryb odsysania powietrza poprzez przesunięcie czarnego pierścienia na pompie i obniżyć ciśnienie do minimalnego możliwego (około 0,5 bar)
- Dokonać pierwszego odczytu z amperomierzy dla wszystkich sensorów - wyniki zapisać w arkuszu kalkulacyjnym wraz z aktualnym ciśnieniem
- Zwiększać stopniowo ciśnienie w układzie do 3,8 bar maksymalnie, każdorazowo notując wyniki. Charakterystyka powinna mieć powyżej 10 punktów pomiarowych dla danego sensora

Uwaga: odczyt wartości z manometru i amperomierzy powinien nastąpić w warunkach stabilnego ciśnienia w układzie.

- f) Po osiągnięciu maksymalnej wartości ciśnienia w układzie zablokować bufor ciśnienie używając zaworu i przejść do wyznaczania charakterystyki w dół.

W celu wyznaczenia charakterystyki przetwarzania w dół należy:

- a) Wyrównać ciśnienie w buforze, do wartości z poprzedniego punktu.
- b) Zmniejszać ciśnienie w buforze skokowo za pomocą zaworu bezpieczeństwa lub pierścienia regulacyjnego pompy.
- c) Ciśnienie zmniejszać do minimalnej możliwej wartości. Po osiągnięciu minimalnej wartości ciśnienia w układzie zablokować bufor ciśnienie używając zaworu.
- d) Przedstawić charakterystyki w sposób graficznych za pomocą arkusza kalkulacyjnego. Przedstawić wszystkie charakterystyki na jednym wykresie.
- e) Po wykonaniu charakterystyki przejść do następnego punktu.

Wyznaczyć charakterystykę w górę (procentową) $I\% = f(P)$

Multimetr Sanwa 5000a ma funkcję dedykowaną do pomiaru natężania prądu w pętli prądowej 4-20mA. W trybie tym wartość mierzona wyświetlana jest jako wartość procentowa dla pełnego zakresu pomiarowego danego sensora. W celu wyznaczenia procentowej charakterystyki przetwarzania należy:

- a) Przełączyć multimetr Sanwa 5000A w tryb 4-20mA poprzez ustawienie pokrętła na zakres mA oraz przyciśnięcie i przytrzymanie (3s) przycisku 4-20mA.
- b) Powtórzyć procedurę wyznaczania charakterystyki w górę.
- c) Po osiągnięciu maksymalnej wartości ciśnienia zamknąć bufor zaworem.

Zadania

Po wyznaczeniu charakterystyk przeanalizować otrzymane wyniki i odpowiedzieć na poniższe pytania:

- Obliczyć zakres pomiarowy badanych przetworników na podstawie otrzymanych charakterystyk. Porównać wyniki z danymi katalogowymi sensorów. Zazwyczaj sensory ciśnienia zakres pomiarowy mają podany na obudowie.
- Porównać charakterystyki o wyjściu w mA i procentową. Czy charakterystyki są tożsame?
- Obliczyć błąd histerezy
- Oszacować liniowość charakterystyk.

2.3 Wyznaczenie charakterystyki obciążenia dla wszystkich przetworników

Wyznaczenie charakterystyki obciążenia ma dać odpowiedź jak bardzo można obciążyć pętlę prądową danego sensora żeby parametry przetwarzania wielkości wejściowej były zachowane. W celu wyznaczenia charakterystyki obciążenia należy dla każdego sensora osobno:

- a) Wstawić w obwód prądowy za amperomierz, rezystor dekadowy i ustawić jego rezystancję na $R_0=0\Omega$
- b) Zasilić poprawnie sensor
- c) Wytworzyć w buforze wysokie stabilne ciśnienie, Po napompowaniu bufor zamknąć zaworem
- d) Sukcesywnie zwiększać rezystancję obciążenia za pomocą rezystora R_0 , aktualną wartość prąd I_{wy} notować
- e) Zmian rezystancji obciążenia dokonać w przedziale od 0 do 3000. Charakterystyka powinna zawierać minimum 10 punktów pomiarowych
- f) Zmienić sensor i wyznaczyć charakterystykę obciążenia

Zadania

- Porównać maksymalną rezystancję obciążenia dla badanych sensorów. Kiedy znajomość tego parametru jest istotna?

2.4 Wyznaczenie rezystancji wyjściowej wybranego jednego przetwornika

Rezystancję wyjściową przetwornika można obliczyć ze wzoru

$$R_{wy} = \frac{I_{wyZ} \cdot R_{0Z}}{I_{wy} - I_{wyZ}}$$

W celu wyznaczenia rezystancji wyjściowej przetwornika należy

- a) Ustawić rezystancję obciążenia $R_0=0$;
- b) Ustawić wysokie stabilne ciśnienie w buforze;
- c) Podstawić aktualną wartość I_{wy} do wzoru na rezystancję wyjściową;
- d) Zwiększając rezystancję obciążenia R_{0Z} doprowadzić do minimalnej ale powtarzalnej zmiany natężenia płynącego prądu wyjściowego I_{wyZ} ;
- e) Podstawić aktualne wartości do wzoru i obliczyć rezystancję;

Zadania:

- Jaka teoretycznie powinna być rezystancja wyjściowa badanego przetwornika? Czym to jest spowodowane.

2.5 Wyznaczenie stałej czasowej przetwornika

W celu wyznaczenia stałej czasowej przetwornika należy:

- a) Na wstępie zastanowić się co to jest stała czasowa przetwornika, jak się ją definiuje? Jak można zmierzyć stałą czasową?
- b) Ustawić rezystancję obciążenia $R_o=200\Omega$;
- c) Włączyć oscyloskop i ustawić tryb wyzwalania pojedynczym impulsem
- d) Ustawić wysokie ciśnienie w buforze
- e) Za pomocą zaworu bezpieczeństwa zmniejszyć skokowo wartość ciśnienia w buforze
- f) Na podstawie uzyskanego oscylogramu wyznaczyć stałą czasową.
- g) Wykres odpowiedzi skokowej oraz wyznaczoną stałą czasową przetwornika umieścić w sprawozdaniu.

3. Wyznaczenie charakterystyki przetwarzania folii FSR

Folia FSR jest polimerowym materiałem zmieniającym swoją rezystancję w funkcji nacisku.

Należy wyznaczyć charakterystykę $R_{FSR}=f(M)$

Gdzie: M ciężar nacisku

W celu wyznaczenia charakterystyki należy:

- a) Do foliowego sensora FSR podłączyć omomierz
- b) Zanotować rezystancję nieobciążonego sensora
- c) Sukcesywnie zwiększać nacisk za pomocą siłomierza starając się dobierać liniowy przedział zmian, notować zmiany rezystancji
- d) Charakterystykę przedstawić w sposób graficznych

Zadania

Do czego może zostać użyty badany sensor? Jakie ograniczenia niesie za sobą kształt charakterystyki?

3. Sprawozdanie

W sprawozdaniu powinny znaleźć się:

- Rezultaty pomiarów i charakterystyki
- Odpowiedzi na zadania i problemy zawarte w instrukcji;
- Wnioski własne i spostrzeżenia.

Po wykonaniu sprawozdania należy wyłączyć przyrządy pomiarowe i komputer, oraz rozłączyć układ pomiarowy. Sprawozdanie przekazać prowadzącemu zajęcia laboratoryjne.